

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona).
Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, féloldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 krajcár.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Bartha Béla dr. jogtanárhoz (Nagy-Csapó-utca 396.) intézendők.

Schlauch.

I.

Személyes tapasztalásból tudom, milyen hangulat uralkodik a róm. kath. olasz papságban s azt hiszem, nem tévedek, ha azt mondom, hogy a vatikánban is a magyar nemzet iránt. Azért mindig kalapot emelek azon magyar katb. egyházfők előtt, a kik fajunk érdekében kardot húznak. A nagyváradi püspök pedig ezt teszi a Sz.-István társulat nagy gyűlésének elnöki megnyitó beszédében. A biborköpeny alatt filozóf izmai vannak, a mik szintén megérdemlik a kalaplevételt. Harcoló mozdulatainak plasztikája nemes. Finom pengével metsz, de sok helyen nem finoman. Pedig ha valamihez, úgy a kultura evolutióinak figyelemmel kíséréséhez kell a finom boncolás. Ha pedig e felett még oktatni is akarunk: még inkább kell.

A sociologia természeténél fogva nem lehet oly exact, mint a természettudomány; nem állapíthatja meg a jelenségek törvényeit oly pontosan, mint a természettudomány. Az emberi öntudat, szabadakarat ereje nem mérhető le pontosan, mint a lég hőmérséke, vagy a hang sebessége. E mellett az individuumok, a nemzetek ezerféle változata nehezzé, sőt lehetetlenné is teszi az inductiót: az összehasonlítást, a különböztetést, a kizárást, az együttes változások összefüggésének kutatását kivált statikus jelenségeknél. És Schlauch inductióval nyúl a jelen statikájához. Azt mondja a jelen szomorú képére és a jövő még szomorúbb perspectivájára, hogy mindennek oka: a *tudomány*. Éppen mintha azt mondanám, hogy a halpaprikás capitalis ízének oka: a tűz, a mely mellett a paprikás megfőtt. Összetett jelenségeknél, a hol sok tényező hat, kapcsolódik össze és előhoz egy egyetemes okozatot — inductióval, ok- és okozattal semmire sem megyünk. Az a tűz maga nem hozhatta elő sem

a fát, sem a gyufát, sem a bográcsot, sem a halat, sem a sót, sem a csőspaprikát, sem a vizet. Itt csakis a deductióval, a cél fogalmával boldogulunk. Annak a halaszlének conceptiója már megvolt annak a tiszai halásznak a fejében, még mielőtt tüzet gyújtott volna a bogrács alá, s ez a conceptio, ez a cél mozgatta kezét, mikor gyufát rántott, mikor a halat a conceptióhoz képest és nem másként tisztította, mikor a hal keserü fogát, epéjét kilökte stb. Egyszóval az ok és okozat nem fejt meg sem a természeti, sem az erkölcsi élet jelenségeit, egyedül a cél. Ez mozgatja, keveri, intézi a részeket; ez jut bele a részekbe, a tényezőkbe. Ez az, a mi eszmében előre készen van, mint egy palota tervrajza, még mielőtt részeiben készen volna, vagy ha részeiben már kész is, de csak rudimentalisan valamely köbányában, erdőben stb.

Ez a Plátó „kétszer átmetszett vonala“: egyik a látható világ, a másik az értelmi világ; az egyik a sötét rész, a másik a fényes; az egyik a visszaverődött árnyék, a másik a tárgy; az egyik a hypothesisek, a másik az igazságok világa. Első tévedése tehát Schlauchnak — a mit a tudomány érdekében helyre kell igazítani — az, hogy a jelen képeinek okául — hogy ne mondjam: bünbakúl — a tudományt állítja oda. Komor borongó hangulat terjeng beszéde fölött. Fázik a tudomány előtt. Fél tőle. Csak hogy ép ki nem mondja, a mit a falusi plebános: „a parasztnak nem szabad volna egyebet tudni, csak a miatyánkot.“

A jelen képeért tehát sem általában a tudományt, sem pars pro toto a Comte Ágost positivizmusát, *egyedül* felelőssé tenni nem lehet, a mint Schlauch teszi. Hiszen a modern positivizmus túl akarja licitálni az Idvezítőt; nem elég neki, hogy „szeresd felebarátodat, mint magadat“, hanem az altruizmust hirdeti, az ön-

szeretetet megtiltja s csak a mások szeretetét engedi meg, mert az egyén múló, a faj állandó. Abban meg, hogy Comte az emberi nem istenségét, imádását hirdeti sőt vallási törvényeket, ritualét is dolgozott ki: csak egy pár pozitívista hitközség követi, de saját tanítványainak egy része — híres filozofok — nem követik mystikáját „Systeme de politique positive“-ját.

Maga Schlauch is érzi, sőt — mint filozof — tudja is, hogy a művelődés evolúciójában korántsem egyedüli tényező a tudomány. Sőt ki is mondja nyíltan: „fontos szerepe van ennek (=a tudománynak) még a keresztyén művelődés evolúciójában is, de nem egyedüli, nem is főtenyezője ennek.“ Azonban nem vonja le a következtetést és más tényezőt nem keres, nem vizsgál, csupán a vallást vagyis a katholicismust, ellentétbe állítván ezt a tudománnyal lépten nyomon, holott ő maga mondja, hogy „nagy tévedés a hitet az észszel, a vallást a tudománnyal ellentétbe állítani“. Van ennél nagyobb tévedés is: egy töredékért magát a tudományt, a részért az egészet ítélni el: ez a nagy tévedés. Van ám tudomány a pozitív bölcsészeten kívül is, de még milyen!

A jelen képét így festi a nagyváradi püspök: „anyagilag óriási mérvben haladunk, de erkölcsileg oly nyomorultak vagyunk, mint akár a római Caesarok idejében.“ Én is elismerem, sőt 1895-ben le is irtam, hogy: „a mai kor inkább a természettudományoknak és azok gyakorlati alkalmazásának kora. Természetes az elmaradottság más téreken p. o. a vallás és erkölcs terén is. E téren veszedelmesen el vagyunk maradva, mint a római császárság az erkölestelenség korában. De akkor legalább emelt fővel jártak a bűnök. Ma erősek vagyunk a képmutatásban...“ (Templomi Beszédok 195 lap.) Azonban én nem a természettudományokat teszem felelőssé a képmutatás bőségeért, a valláserkölcset fogyatékoságáért, mert akkor magam is olyan képmutatás féle vétekbe esném. Az ember helyesen felfogott eszméjének szempontjából a mai tudományt, kivált a természettudományt csak dicsőíteni lehet. Itt is haladni kell, mert utódaink számára a tudomány fog úgy lehet a száraz fából izletes eledelt előállítani, majd ha egyéb eledel szűken lesz az emberiség speizában.

Igy fest továbbá Schlauch: „Isten nélkül nincs morál. Materialisztikus világnézet csak konvencionális erkölcsöket teremthet, melyek az első társadalmi viharban megrendülnek és az újjáalakításban támpontot nem nyújthatnak.“

Én pedig azt mondom: „A mai kor a független morál képe rideg realizmussal megfestve, a hol nem ismerik „a szív Istenben való erős-

ségét“ (אמונה). És tegyük a szívünkre a kezünket! E kép létrejövételében a dogmákon rágódó, de Jézust és az Ő országát eltévesztett vallásfelekezeteknek is része van.“ (És itt szól a lecke kivált a katholicismusnak!) „Valóban itt az ideje, hogy a nemzetnek, a társadalomnak életét irányzó hatalom odakiáltson a vallásfelekezeteknek: adjatok igaz vallási meggyőződést és ebben gyökerező valódi, mély erkölcsi életet tagjaitoknak: a nemzet tagjainak.“ (T. B. 207. l.)

A mai emberiség állapotának létrejöttében tehát tényező a tudomány, tényező a vallás is és pedig úgy a katholicismus, mint a reformatio. Hogy melyik milyen tényező: azt nem egy-két cikkben, hanem csak kötetben lehet megmondani. Schlauch azt állítja, hogy „kétezer éven át a katholicismus vezette az európai művelődést.“ Ugyan nézze meg: hová vezette? . . . Italia mai helyzete, jobb sorsra érdemes népe felett nem lehet elnyomni a sóhajt és eszünkbe jut a „venti settembre“, valamint a Pantheonban Rafael sírjával szembe helyezett Viktor Emanuel koporsójának megható felirata: „il padre della patria.“ Vajha később ne jött légyen a „venti settembre.“ Hát a spanyol nemzetet hová vezette az inquisitio? . . .

És hazánkban, a hol Schlauch szerint: „a nemzet élete úgyszólván a katholicismus életével összeforrt“, ne felejtjük el, hogy a mikor a mohácsi sír megnyílik (a hova egy kath. érsek vezeti a nemzetet), ugyanakkor ver gyökeret a haza földében a reformatio s ez védi és menti meg a magyar kulturát a templomában sybillakönyveként őrzött nemzeti istenitisztelettel, iskoláival és a csatatéren az erdélyi nagy fejedelmekkel. Itt tehát a nagyváradi püspök inductiója megint hibál.

De inductióval a jelennek szerfelett összetett jelenségekből alakult képével szemben, mint már mondtam, nem is sokra megyünk. A deductio teremtő erejét kell segítségül hívunk. *Azt kell feltennünk a priori, hogy itt, mint a Plato kétszer átmetszett vonalánál, valami fényes igazság előre vetett árnyékával van dolgunk.* Itt egy egyetemes, egy megvalósulásra törő tény, egy nagyszerű, de még mystikus cél mozgatja, keveri a tényezőket úgy természetit, mint erkölcsi világképünkben. És e cél — a mint az én szemem és szívem látja —: *az egyén és a köz egyenlő érvényesülése, az egyéni és politikai szabadság összeegyeztetése.* E cél tényezői pedig: a vallás, a tudomány, a haza (= állam), a társadalom (= az egyén), a melyek az emberi öntudat és szabadakarat, a lángész, a nemzetek és egyének characterének meg nem mérhető erejével hatnak össze azon természeti és erkölcsi törvények korlátai között, a melyek az öntudattól,

szabadakarattól, lángéstartól, egyéntől, nemzettől függetlenek s a melyeknek áttörni akarása a tragikumra vezet.

Az egyén és a köz viszonyának eszméjét megérinti Schlauch is, de csak úgy, mint a fecske a víz színét röptében. Pedig egyedül ebből vezethetők le a mai kor képeinek vonásai.

Az egyéni szabadság eszméjének kovászát a *keresztység* hozta világra. A pogány ókor az egyéni szabadság eszméjét nem ismerte. A szabadság alatt a politikai szabadságot értette. Szabadság = uralom; nem uralomtól való szabadulás, mentesség, negatívum; hanem uralomban való részvét, pozitívum. „Ita Macedonia, *quum in ditionem Romanorum cecisset, magistratibus per singulas civitates constitutis, libera facta est.*“ (Justin L. XXXIII. Idézve Eötvös J. A XIX. század uralkodó eszméinek befolyása az álladalomra. II. k. 13. l.) Az ó-korban az egyén és állam, mint szintén az állam és társadalom össze volt olvadva. Platónnál, Aristotelesnél is így van. A keresztység hozta be az egyéni szabadság eszméjét (Madách helyesen lát: Ember Tragédiája VI. szín végső jelenet). A róm. kath. egyház — a mely a korlátlan császárság formáit kérte kölcsön és vette fel — háttérbe szorította s nem engedte az egyéni szabadság érvényesülését, mert az egyéntől feltétlen engedelmességet követelt. Államilag azonban a középkor az egyéni szabadság, egyéni erő kora volt. A kétféle — bár egy töről hajtott — szabadság azonban a keresztység fellépésétől fogva folyvást felszínen van. A reformációból pedig az egyéni szabadság megerősödve kerül ki. Spinoza, Rousseau, Kant mindjobban kidomborítják a kétféle szabadság viszonyát, míg Montesquieu ténynek veszi fel a kettőt; az 1789-iki francia „Constituante“ pedig a Montesquieu által kimondott „hatalmak megosztása“ elvét végrehajtván, az egyéni s polgári szabadságot deklarálja, azonban a kettőnek egymáshoz való tételes viszonya következtében az egyensúly megbomlik a kettő között s a dolog vége a törvényhozó hatalom túlsúlyra jutása, a dictatura; míg 1848-ban megfordítva a végrehajtó hatalom dictaturája az eredmény. A francia forradalom azonban a keresztység megindította egyéni szabadság evolúciójából egy új elemet hoz napfényre, hogy t. i. az államban jogilag egyenlők vagyunk, azonban az egyes egyének különböző volta a társadalomban megmarad, hat, működik és pedig a gazdagok előnyére, a szegények akadályaképpen, vagyis: az egyetemesteknek, a köznek létformája: az állam, az egyén létformája: a társadalom. Ettől fogva néz farkasszemmel egymással a két elszakított tényező: az állam és társadalom, egyetemes és egyén. Baboeuf communistikus

lázadása 1797-ben a társadalom első *öntudatos* kitámadása az állam ellen. Tehát — habár a communismus végeredményében = az egyén eltiprása, főleg szellemi részének megsemmisítése, a köz legszörnyűbb zsarnoksága — a communismus rugója az egyén érdeke és pedig egyedül anyagi érdeke. Így irányul a tudomány figyelme is mélyebben a társadalomra, így születik meg a francia „Science sociale“ (a honnan a német kölcsönkéri) a Saint Simon, Fourier, Leroux, Proudhon, Marx kezén, a kik azonban nem az emberi eszme szempontjából, hanem a proletár osztály szempontjából veszik bonckés alá a társadalmat. Ugy hogy ma már maga a communismus is oly tényező, a melyet a kultura evolúciójában fel kell számítani, mérlegre kell tenni. Haszna, hogy az ember eszméje, az egyén s összesége a társadalom, a munka, a társadalmi szerkezetek, osztályok, a javak, a birtok, a szellemi javak bece mélyreható kutatás, tisztázás alá került.

Míg a communismus a politikai szabadság kizárólagossága mellett tör lándzsát: az 1848-iki események hatása hozza létre Eötvös nagy művét. („A XIX század uralkodó eszméinek befolyása az álladalomra.“) Fájdalom, *itthon* kevesen ismerik s méltatják Eötvösünk művét, a melyben a genius illatja csap arcunkba sok helyen, míg a külföld (egy Fallmerayer, Schmidt Julian, Cherbuliez, Laboulaye, Bluntschli) méltán tette le mélyreható, páratlan fejtegetéseire a koszorút. Pedig nemzeti viszonyainkból, nemzetünk nagy fiának lelkéből fakadván, termékenyítő hatása csak áldásos lehet. Eötvös — mindenestre az események hatása alatt — az egyéni szabadság lelkes szószólója s lerakja a következő tétéleket. A politikai szabadság = nép felség = egyenlőség veszélyes. Az emberiség az egyéni szabadságért lelkesül, nem véve ki a communismust sem. Rousseau az egyenlőséget is csak eszköznek tekinti, mely a szabadságra vezet: „Ha kutatjuk azt — mondja R. — vajjon miben áll voltakép az összeség legfőbb java (mert ennek kell minden törvényhozási rendszer célját képeznie) azt fogjuk találni, hogy az két földolgon alapul: a szabadságon és egyenlőségen. A szabadságon, mert minden részleges függés ép olyan nagy erőttől fosztja meg az államot; az egyenlőségen, mert a szabadság nélküle fenn nem állhat.“ („... l'égalité parce que la liberté ne peut subister sans elle.“ Contrat Social II ch. XI p. 72.) Mellesleg megjegyzendő, hogy egyenlőség alatt R. nem a birtok egyenlőséget érti, sőt ennek ellene mond. Nála egyenlőség = a gazdag ne válhasson elnyomóvá, a szegény megvásárolhatóvá.

Magok R. tovább fejtői a communisták, a

kik a szabadsággal antarktikus ellentétben állanak, nem merik nyíltan megtámadni a szabadságot, sőt egyik jelszavokul hirdetik azt, a miből bizonyos, hogy a szabadság ma is varázs hatalom és „nem az általános egyenlőség, hanem az egyéni szabadság élvezete korunkban a törekvés tárgya.” (XIX, század u. e. 47. l.) Az 1848-iki eseményekre visszatekintve így okoskodik. „A nép szabadság alatt más valamit érzett és ért, mint a mit nevében kivívtak vezérei.” „Ha azt nem tennők fel, hogy a nép mást ért a szabadság fogalma alatt, nem foghatnók meg, hogy intézmények irányában, melyeket a szabadság nevében alapítottak, nemcsak a legnagyobb közöny uralkodhatik, hanem hogy sok helyütt épen a szabadság nevében lépett föl a visszahatás a történetek ellenében. Mig a fekvő vagyon felosztásában és magán birtoklásában akarják felmutatni minden baj forrását s a nép nevében követelik a tulajdon eltörlését: épen a nép soraiban is egyfelől erős ragaszkodást látunk a tulajdonhoz, másfelől határtalan vágyat, hasonló birtokot szerezni; s a földműves szintűgy kész minden áldozatra, hogy a kevés röögöt, melyet mível, megtarthassa, mint a gyári munkás, a proletár, kinek nevében lehangosabban követelik a földbirtok eltörlését, nem irtózik semmi fáradságtól és lemondástól, hogy ilyesmire tegyen szert.” (U. o.)

A szabadversenyt megszorító egyenlőség vagy ép a communismus teljes egyenlősége oly „isten-ség, a melynek a rendőrség volna a legméltóbb papi testülete.” Ez pedig mindig népszerűtlen testület.

A 3-ik hangoztatott eszme: a nemzetiség, a nemzeti öntudat, nemzeti sajtóságok iránt való lelkesedés csak visszahatás, a passív ellenállás szülte parázs „az egyéni szabadság egyedül lehetséges tiltakozása az állam mindenhatósága ellen.”

Tehát a 3 eszme: a szabadság, egyenlőség, nemzetiség közül tulajdonképen uralkodó eszme: a szabadság és pedig az egyéni szabadság, a másik kettő csak eszköz annak elérésére.

Itt vonja aztán le Eötvös a következtetést: „hogy mivel az államban oly fogalmakat törek-szenek korunkban valósítani, melyek csak az iskola és hírlapirodalom, de nem a század uralkodó eszméinek tekinthetők s az uralkodó eszmék nevében a nagy többség nézeteivel és törekvé-seivel, azaz századunk uralkodó eszméivel ellen-kező ösvényeket törnek: az e részben tett tapasztalatok nem azt mutatják, hogy tehát e fogalmak kivihetetlenek, hanem még fenmarad a kérdés, ha vajjon valósíthatók-e a század

uralkodó eszméi és mi módon?” vagyis az a kérdés: „adhatni-e nagyobb mértékű egyéni szabadságot az egyeseknek, mint a melylyel most bírnak az államban, a nélkül, hogy az által veszélyezzük vagy lehetetlenné tegyük nagyobb államok fennállását?” Eötvös e kérdésre igen-nel felel s mutogatja, hogy veszélytől nines mit tartani. E végre kutatás alá veszi az állam jogalapját, célját. Szerinte az állam nem ősi létformája az emberiségnek, mint az egyén, hanem csak a civilizatio eredménye. Itt persze a tudós elmé-letek darázfészkebe nyúl, de mindvégig eszmél-tető megjegyzésekkel. Az állam szerinte nem cél (megint darázfészkek!) csak eszköz az egyén számára javainak biztosítására. Mióta Proudhon az anarchiát állítja a polgárisodás magasabb fokára jutott emberek kormányformájának: a társadalom egyes osztályai nincsenek meggyő-ződve afelől, hogy az állam fennállása rájuk nézve hasznos, sőt szükséges; nem ismerik az állam célját, vagy nem helyesen ismerik s ezért ingatják annak intézményeit. Az állam célja, a mely miatt a többség az államot szükségesnek tartja, a melyért fegyvert fog, adó alá veti magát, türi a közigazgatás minden boszantó megszorításait: a biztosság, a személy és még inkább a vagyon-biztosság, még pedig úgy az anyagi, mint az erkölcsi javak biztosítása, mert anyagi javakra is a legtöbb esetben azért törekszik az ember, hogy általok erkölcsi javakra tegyen szert, hogy meggyőződését, hitét, vallását szabadon nyilváníthassa. Az állam feladata csak eddig terjed. „Egy téveszmének sincs veszedelmesebb következése, mintha minden szükségjeink teljesítését az államtól várjuk, ha azt hisz-szük, hogy az államnak nem csupán védeni kell az anyagi és erkölcsi javakat, hanem a község részére meg is kell azokat sze-reznie.” Az volna az ideál, hogy az egyesek előtt a köz hatalma s az állam előtt az egyesek jóléte legyen a cél. De tökéletes államot (Eldo-rado, Chiliasmus, Plato respublicája, Morus Utopiája) valósítani akarni itt a göröngyökön: tökéletlenség. Esményi államot rajzolni, elgon-dolni, álmodni lehet, de valósításáról le kell tenni. Így bukkan rá az állam és társadalom ellentétes állására Eötvös is. Szerinte az ellentétet meg-szüntetni: ez a mai problema. A communismus úgy akarja megszüntetni, hogy „az állam alap-elveit az egyén teljes alávetését a közakaratra megkísérli átvinni a társadalomra is, úgy hogy az egészen az újabb államok módjára legyen rendezve.” Eötvös pedig felteszi a kérdést ezzel szemben: „vajjon nem redezhetni-e az államot az egyéni szabadság elvének alapján, mely alapon nyugszik az egész társadalmi rend?”

vagy más szavakkal: „mint kelljen rendezni az államot, hogy az egyéni szabadság mindenkire nézve lehetőleg biztosíttassék?“ Tehát az *állam rendezendő társadalmunk alapelvei szerint*. Ép ellenkezőleg, mint a communismus akarja. És így a probléma: államfilozófiai kérdés.

Szándékosan időztem Eötvösünknel hosszabban. Meg is érdemi Eötvös, de tanulságos is. Egy filozof-költő oly helyeken jár gyakran, a hol csak a legnagyobb szellemek fordulnak meg. „A bölcsésznek többnek kell lennie, mint bölcsésznek, Plato egy költő tehetségével van felruházva“ (Emerson).

Eötvösünk fejtegetéseit nem irhatjuk alá mindenütt. Könyve az 1848-as események s az utána jött kor hatását mutatja. Szerintünk az állam ép úgy mint az egyén: Isten akarata par excellence. Nem pusztán az emberi szabadakarat és a kultura eredménye az állam, hanem Isten által alkotott ösformája is az emberi létnek az egyén mellett. Svajc és Északamerika példájával szemben hivatkozunk a nyelvi különbségekre, a melyekkel ős kapcsolatban állanak a nemzeti sajátságok, különbségek, a melyek egy állam politikai és irodalmi életében mint két egymással szembe állított tükörben oly félreismerhetlenül nyilatkoznak. Tehát a nemzeti öntudat, a nemzetiség lobogása sem efemer visszahatás, hanem az állam ösformájával testvér öserő. De meg valamely dolog lényegére nézve nem döntő fontosságú a keletkezés történelmileg megállapítható oka, szóval az ok és okozat viszonya, hanem — a mint fentebb kimutattuk — a cél-fogalom. És Istennek az emberiség nemzetállami ösformájával nem egyéb célja van, mint: az emberiség haladásának biztosítása.

Azután van még a nemzetek önálló alanyiségének egy ősalapja, a mi Széchényi írásaiban „édes aggodalommal“ lüktet, Kölcseynél, Wesselényinél pedig már öntudatra kél és ez a valami: a *szív*. Különösen az olasz „unione“-ra törő olasz tudós iskola (Mancini: La vita dei popoli nell'umanità) fejtette ki nemzeti viszonyaikból érthető nyers naturalismussal, hogy a nemzetiség az emberi akarattól teljesen független természeti tény, a mit nálunk Kerkápoly cáfolt meg.* Szerintünk az államot az emberi szabadakarat alkotta, de az Isten által teremtett össchémák szerint és keretében.

Csánki Benjamin.

Közerkölcseink s a lelkipásztor hivatása.*

Tisztelt értekezlet!

Sem tehetségem nem képesít, sem értekezésem célja nem indít arra, hogy e helyen s ezen alkalommal bizonyos új eszmékkal lépjek fel igen tisztelt hallgatóim előtt.

Elmélkedésemnek első részében közérkölcseink állapotáról mondo: el egyet-mást, — s ezt talán kissé bővebben — befejező részében a tulajdonképpen célba vett tárgyat, a lelkipásztoroknak felfogásom szerint való hivatását kísérem meg — általánosabb vonásokban — ecsetelni. Mindezek a mindennapi életnek megszokott jelenségei körül mozognak. És éppen nem új eszme az sem, a mit előadásomnak közép része, a bevezetésnek és befejezésnek áthidalása képez; mert ennek tárgya — a mi különben vezérfonalként kalauzol célohoz: a lelkipásztor valóban megváltói feladatának jellemzéséhez — elismert alaptétele a helyes életböleletnek; sőt felfogásom szerint egy örök igazság, melyet úgy a nemzetek történetének minden lapja, mint a jelen idők minden napjának tapasztalata egybehangzón igazol.

Ezt az életböleleti alapigazságot — mielőtt egyebekre térnék át — szavakba foglalva azzal fejezem ki, hogy a mély vallásos meggyőződés, a tiszta hit az egyetlen és kizárólagos forrása mindazon erkölesi javaknak, melyeken az ember valódi, változatlan boldogsága s ez által az általános emberiség közjóléte is nyugszik. Azt hiszem, hogy eme tételt, mindazok, kik felette gondolkoztak és a szerint élnek, örök igazságul velem együtt elfogadják.

De, hogyha így van, talán méltán vethetné fel ellenem valaki: hogyan merészelek én gyarló erőimmal kontárkodni örökigazságoknak határán? Az örökigazságokénak, melyek öserejöknek meggyőző hatalmával különben is megvilágítón sugározzák be a föld kerekességét; s melyek fényűgáraiknak hódító útjában gyarló emberek támogatására reá szorúlva nincsenek? . . .

De hiszen — tisztelt uraim — a nap is, az élő természetet dajkáló melegségnek s az éltető világosságunk ősforrása — a fizikai életnek és halálnak ura s valódi nagyhatalmassága a mindenségnek . . . és mégis örök rendeltetésének betöltésénél aránylag csekélyke dolgok segítik elő, vagy hátráltatják. S ha egy kiesinyke szellő, mely a növényzetre dermesztő árnyékot borító fellegetek tova hajtva utat nyit a napsugaraknak — feladatot teljesíthet eme természeti nagyhatalmasság szerepkörében: miért ne kérhetne erejéhez mért munkát magának az emberek leggyarlóbbika is az erkölesi világrend nagy műhelyének munkásai között? Hiszen a műépítésznek a művelt világ bámulatára szolgáló remek alkotásai is szintén csak kiesinyke darabokból, kövekből, téglákból állanak; s hogy létesülhessenek, éppen oly szükségük van a tervet alkotó lángésznek fényére, mint a kődarabokat cipelő munkásnak durva tenyerére; — s ha ez csakugyan így van — s ha a megtisztelő bizalom engemet ezuttal egyházi közéletünknek forumára szólított: miért ne tárnám ki én is, miért ne hirdetném eröm gyarlóságának érzete dacára mindazokat a gondolatokat, a melyek a valláserkölesi életnek, földi pályánk irányítására szolgáló befolyásáról elménken annyiszor újra és újra átszűrődtek vala s át meg átszűrődve apránként lelkünknek lényegévé s életünknek örökreménynyel biztató kincsévé váltak?

* Felolvastattott a debreceni ref. egyházmegye egyházi értekezletének f. hó 5. Derecskén tartott ülésén.

* V. ö. Concha Gy. Politika.

Hisz' a mély vallásos meggyőződésben rejlő lélekbeli javak egyben épen abban térnek el leginkább az összehalmazott földi kincsektől, hogy míg emezek többnyire fukarságból eredve, fukar önzésre készítetnek, amazok egy bölesőben nőnek fel az igazi keresztyéni szeretetnek nemes indulatával, mely arra készítet, hogy megosszuk azt, a mink van felebarátunkkal.

De talán különösnek tetszhetik, talán bizonyos fokig elbizakodottság színében tűnhet fel, hogy valaki azt, a mit vallásos hitében rejlő kincseinek gondol, mintegy fitogtatja; sőt mintegy nagylelkű adakozóul mutatkozik be oly érdemes gyülekezet előtt, melynek legszegényebbje is, ily kincsekben bizonyára gazdagabbnak érzi magát nálánál? De hiszen — tisztelt uraim — ha ez elbizakodottság volna, akkor mindaz, a ki adakozik az elbizakodottság vádjával találkozhatik; mert a ki ad, már azzal, hogy ad mintegy hirdeti, hogy van miből adnia; — és másfelől — hiszen az a kertész, a ki elvezető csatornákon juttatja az üdítő vizet a kert növényzetéhez, nem azért öntöz a főcsatornába, hogy ezeket a csatornákat termékenyítse meg; — hisz' ez felesleges fáradság volna; — hanem azért, mert tudja, hogy a víz eme csatornákon, — ezen épen arra hivatott utakon jut el legbiztosabban rendeltetése helyére. És a mikor én azt, a mit lelkem javainak érzek és meggyőződésből annak is tartok — vallásos hitemnek talizmánját — tisztelt uraim, önökre bízni vágyva, jóindulatú elnézésüket és figyelmüket kérem, nem eslelsek más, mint tőlem telhető esékely erővel hozzájárulni igyekszem azokhoz a rokon kincsekhez, melyeket önök bensejükben bizonytalán mindannyian őriznek s melyeknek megosztása az azokban szűkölködőkkel, különösen a lelkipásztori fenséges hivatásnak lényege és végső célja.

Szűnyogh Szabolcs.

(Folyt. köv.)

KÖZÉLETÜNK.

Erdélyi dolgok.*

Igen tisztelt Szerkesztő úr!

Becses lapja néhány közelebbi számában az erdélyi ref. egyházkerület dolgairól kiadott érdekes közlemények sokaknak a figyelmét fordították az ottani állapotokra, s arra a tapasztalatra jutunk, hogy Erdély távolabb volt tőlünk a Kaukasznál, mert annak hamarabb akadt a magyarok között *Zichy* Jenője. S pedig lám, itt is sok érdekes felfedezést lehet tenni. Rájövünk, hogy Erdélyben, e távol keleten magyarok, sőt reformátusok is laknak, s minket talán nemcsak az egyházi törvénykönyv köt össze, de nem is csak a királyhágó, meg a S. S. választ el.

Én is felfedező útra indultam hát, s ha a szerkesztő úr megengedi, röviden számot adok ethnografiai gyűjteményem érdekesebb darabjairól.

* Lapunk egyik előkelő társadalmi állású s higgadt konservatív érzelmeiről ismert barátjától vettük e sorokat, aki az erdélyi ev. ref. egyházkerület dolgait évek óta éber figyelemmel kíséri s a mint e cikkéből is látható, az ottani pénzügyi műveletek fázisairól teljesen tájékozva van. Mi pedig minden kommentár nélkül közöljük ez érdekes cikket már csak azért is, mert kincses Kolozsvár felől azokat a pénzügyi műveleteket illetőleg **aggasztó hírek** érkeznek s izgatottan várjuk azoknak **tényleges kimutatások s reális számításokon nyugvó** megcáfolását. Világosságot és ismét csak világosságot!!! Mert ha baj van, azt csak teljes világosság mellett lehet szanálni.

Szerk.

A megszünt „Erdélyi Protestáns Közlöny“ utolsó számainál kezdem. Érdekes lap volt az. Kár, hogy megszünt; de nem esodálkozom, mert úgy hallottam, Khinában is harakirit kap az, a ki az ég fiáról, vagy az uralkodó család akármelyik tagjáról írni merészel.

Azt kérdi *Szász Gerő* a lapjában, hogy mi az oka, hogy rövid egymásutánban önként megváltak az igazgató tanácstól dr. *Kolozsvári* Sándor elnökhelyettes, *Lészai* Ferenc egyházkerületi főgondnok, *Domokos* Antal igazgató tanácsos stb.

A „Debreceni Prot. Lap“ meg közelebbi számában említi, hogy a konventi tagságról *Kolozsvári* Sándor után most már *Szász Gerő* is lemondott. Én is kérdem: de hát igazán olyan gazdag Erdély nagy emberekben? Vagy pedig ott igazán mindent pótolhat egy ember, ha erős és . . . . . *merész*?

Ilyen hát az a „több százados külön állás“ folytán kifejtett dicső alkotmány?

No de csakugyan megindulok a felfedező útra. Követem a *Darvasi* kollegám által felvett fonalat, s tanulmányozom az erdélyi ref. egyházkerület jegyzőkönyveit. Éppen 12 esztendővel ezelőtt kezdődnek a nagyszabású pénzügyi műveletek. Mert különösen a pénzügyi kezeléssel kívánok foglalkozni, mint az erdélyi reformátusok specialitásával.

Az 1886. évi egyházkerületi közgyűlésnek bejelenti az igazgató tanács, hogy az egyházkerület kezelése alatt volt egymillió háromszázezer frtnyi papi dézsmakárpótlási tőkét convertálta 5% magyar papírjradék-kötvényekre, s ezáltal elérte, hogy évenként 8673 frttal több kamatot veszen be, mint eddig. Minthogy az egyházak és papok ezután is akadálytalanul megkapják azt a jövedelmet, a mit eddig, *ez a kamat-többlet az egyházkerület tulajdona*; s a közgyűlés rendelkezik is a felhasználásáról úgy, hogy az első évi kamat-többlet a püspöki szális kibővítésére fordíttassék, később pedig meghatározott arány szerint a nagyenyedi theologiai convictus, a papi özvegy-árva alap, egyes papi és tanítói állomások s építkező egyházak kapnak segélyt, de évenként 1000 frt rendelkezési alapul tőkésítettik.

És azon az egyházkerületi közgyűlésen egyetlen egy tag nem akadt (a jegyzőkönyv tanúsága szerint), a ki a conversiónak a közgyűlés engedélye nélkül való végrehajtását kifogásolta volna és 129 szavazó tag közül csak 14-en kifogásolták azt, hogy az egyházak tulajdonát képező tőkével elért nyereséget nem az illető egyházközségek céljaira használják; sőt azt az indítványt is elvetette a közgyűlés, hogy a kérdést véleményezésre leküldjék az egyházmegyékhez és egyházközségekhez.

A tulajdonjog érvényesülését megtagadó határozat hamar megtermé gyümölcseit, mert már a következő évben jelentést teszen az igazgató tanács a közgyűléshez, hogy volt az egyházközségeknek pénzők központi kezelés alatt a takarékpénztárban is 5% kamatozás mellett, ezt az igazgató tanács kivette, vásárolt vele 5% papírjradékot 86 frtos árfolyammal; minden 100 frt után az a 14 forint, a mennyivel olcsóbb a vásárlás 100 frtnál, az a senki pénze, mert az egyházközségek anélkül is annyi kamatot kapnak, mint eddig. Így az egyházkerületnek szerzett „közélokra“ 11,261 frtot. És az egyházkerületi közgyűlés az elvet magáéva teszi, köszönetet szavaz a püspökének a felfogás érvényesítéseért s ebből a 11 ezer frtból, még más közpénzeknek „átírásával“, összesen 69 ezer forinttal megalapítja az egyházkerületi építési alapot.

Az építkezési alap kérdése ezzel még nincs befejezve. Az 1889-iki közgyűlésen minden felszámítható

jövedelem lekötésével 180 ezer frtra emelik az építkezési alap tőkét. S 1890-ben jelenti az igazgató tanács útján a püspök, hogy a tervezet szerinti különféle forrásokra nem lehetett biztosan számítani, s csakugyan mutatkozik is évi 5800 frtnyi hiány, melyből 4300 frt évi kamatot el kell engedni az építkező egyházaknak, s évi 1500 frtot az államszegélyből kell fedezni.

De ez nem elég, mert az igazgató tanács 180 ezer frton felül, több, mint 240 ezer frtot adott ki építkezési kölcsönökre, s hogy ez a zürzavar hogyan tisztázódott, arról a közgyűlési jegyzőkönyvek nyomán nem lehet eligazodni. De az erdélyi egyházkerület közgyűlése — úgy látszik — megnyugodott abban, hogy mundus se expedit.

És azután: nulla dies sine linea. Egyetlen egy év sem telik el hatalmas pénzügyi alkotások tárgyalása nélkül. És hogy ezek a tárgyalások milyen kedélyhullámzásokra adhattak alkalmat, arról nagyon halvány képet nyújtanak a jegyzőkönyvek; de sehol sem marad el az elhalasztási, a bővebb tanulmányozásra vonatkozó, a módosító indítványok nagy tömege. Természetesen a nagy többség, minden, a püspöktől különböző indítványt elvet. De az egykorú lapok közleményeiből úgy rémlik előttem, hogy a többség nem képviselte a közvéleményt és sok gyűlölködésnek lettek magvává a nagy alkotások.

Rövidnek kell lennem. 1889-ben válik aktuálissá az a nagy kérdés Szász Domokos indítványával, mely 1896-ban befejezést nyert, s mely a kolozsvári ref. theologiai (facultásnak nevezett) akadémia létrejöttét eredményezte.

1890-ben tárgyalattott a híres milliós kölcsön-ügy. Ezzel azonnal fogok bővebben is foglalkozni, mert sokat tanulhatunk belőle.

1891-ben megalapítatik a segélykölcsön-alap. Szerény cím alatt távol kiható terveket hord méhében, mert leplezett határozattal felhatalmazza az igazgató tanácsot az összes tőzsdei manipulációkra.

1892-ben, 1893-ban a theologia áthelyezésének heves vitája foly.

1894-ben jelenti az igazgató tanács, hogy Budapesten öt háztelket vásárolt 150 ezer frtért, s felhatalmazást kér, hogy beépíttethesse 500 ezer frt költséggel. Az igaz, hogy az 1896-iki jelentésből az tűnik ki, hogy 650 ezer frt helyett 750 ezer frtba került ez a vásárlás és építés, de erre a közgyűlésen senkinek sem volt észrevétele.

Az 1895-iki közgyűlésen tárgyalatik a Szeretetház tervezete, melyről már hallottunk egyet és mást a sorsjáték révén, meg azért is, mert erre a célra mindnyájunkat megadóztatni kíván az erdélyi püspök. Lesz alkalmunk, hogy erre megtegyük észrevételeinket.

1897-ben az értékpapírok árfolyam-különbözeteiből eredő nyereségek és veszteségek foglalkoztatják a közgyűlést, — 1898-ra pedig a fáradhatatlan püspök az egyházkerületi hitelbank ügyét készítette elő. Remélhetőleg elég volt a kedélyizgatottság, s talán most az egyszer nem fogadtatik el a nagyszabású pénzügyi terv, mely semmiképpen sem összeillő egy református egyházi testület szellemével.

Röviden foglalkozom még a milliós kölcsön-ügygyel s a segélykölcsön-alap céljai- és eszközeivel.

Az 1890. évi egyházkerületi közgyűlésen bejelentette az igazgató tanács, hogy a kezelése alatt levő 5% papíráradék-kötvényekből 1 millió 300 ezer frtnyi tőkét elhelyezett letétbe az osztrák-magyar banknál; erre vett fel 1 millió frt lombard kölcsönt 4% kamatra

s ezzel a pénzzel ismét vásárolt 5% magyar papíráradék-kötvényeket. Minthogy a papíráradék kamata es a 4% lombard kamatláb között 1% különbség van az egyházkerület javára, ez a művelet évi 10,000 frtnyi új jövedelmet biztosít. Veszélyes a különben egyszerűnek látszó művelet, mert az állam leszállíthatja, a bank meg felemelheti a kamatlábat, s akkor a nyereség csökken vagy egészen megszűnik (tehát nem biztos a nyereség). Leszállíthat a papíráradék-kötvény árfolyama, s akkor a bank vagy több biztosítékot kíván a letett 1 millió 300 ezer frt helyett, vagy felmondja a kölcsönt. Az előbbi esetben újabb tőkéket kell betenni a bankba (ha vannak), az utóbbi esetben el kell adni a drágán vett papíráradék-kötvényeket olcsó áron. Az aggodalmak annyira felszínre kerekedtek az egyházkerület kebelében, hogy az egész műveletet lebonyolították, mielőtt még egy év betelt volna.

Megalapították a segélykölcsön-alapot, melynek az a célja, hogy papoknak, egyházaknak, s másoknak olcsó kölcsönt nyújtson. E célra el kellett adni az egész papíráradék tőkét, s ezt addig is, míg kölcsön veszik, átmenetileg és ideiglenesen jóhitelű részvények vásárlására fordítani. Adtak is kölcsön — annyit, amennyit — egyeseknek és testületeknek; de a részvények vásárlása és eladása attól az időtől kezdve állandó foglalkozása az igazgató tanácsnak s a következő évben 102 ezer, azután két évvel 160 ezer frt nyereséget számol el. Javaslatot is teszen mindjárt a nyereségek felhasználásáról, úgy hogy csak 5000 frtot tart fenn a közgyűlés tartalékképpen „a felmerülhető közalapi kamathány fedezetére”.

Bezzeg jó lett volna később elővenni az elköltött nyereséget, mert az 1897-iki jegyzőkönyvben foglalt bizottsági jelentés szerint akkor már 220 ezer forint veszteség mutatkozott a részvényeken, 15—20 ezer frt az ingatlanon. Azóta a részvények árfolyama még csökkent, úgy hogy csak a szállítási vállalat, meg a Foncière részvényein azóta még több, mint 50 ezer frttal szaporodott a veszteség. E szerint az ezelőtti nyereség már éppen elűszott volna, ha meglelt volna; de így, hogy kinek a kára lesz ez a rémitő nagy veszteség: ki tudná megmondani?

Erre vezetett a nagy alkotások fékezhetetlen vágya s ha az erdélyi egyházkerület igazgató tanácsa és püspöke fel nem hagynak e gyászos törekvések és kedélyizgalmak színrehozatalával, bizonyára felelősek lesznek Isten és emberek előtt, hogy a gondjaikra bizott református egyházkerületet végromlásba döntötték.

Egy kálvinista matematikus.

A n.-károlyi ev. reform. egyházmegye közgyűlése.

Az egyházi évet bezáró u. n. tavaszi közgyűlés, mely rendszerint az év köztevékenységéről, a közállapotok egész mibenállásáról számolván be, a pihenés, a munka-szünet holtidényét nyitja meg, ez idő szerint N.-Károlyban, május hó 3-án lön általunk megtartva.

Közgyűlésünk iránt szinte szembeszökő a nagy érdektelenség, mely abban leli egyik magyarázatát, hogy újabb törvényeink az ott előfordulni szokott ügyek jelentékeny részét a bíróság hatáskörébe utalván, alig akad tárgy, mely a közönség érdeklődését megérdemelné. És ez annyiban nem örvendetes jelenség, mert míg csak nem oly rég az egyházmegyék a társadalmi életnek egyik kimagasló, irányjelölő, erőket összpontosító intézményei valának, melyek a magok nagy nyilvánosságával, szel-

lemi tornaival a más vallásúak érdeklődését és tiszteletét is mindenha kiérdemelték: addig ma nem sokára csak önmagukat túlélt, holt testületek lesznek, a mi már a prot. közszellem stb. ébrentartása szempontjából épen nem helyeselhető. De azt hiszem, a fegyelmi ügyek kivételével, minden egyéb tárgyalható volt volna, a nyilvánosság előtt, a mint az eddigelé minden baj nélkül mindig is tárgyaltattott. Miután ezt törvényeink másként írják elő, nem csoda, ha gyűléseinket kevesen látogatják, sőt a megjelentek is odahagyják a tanácskozás azon termét, hol reájuk igen kevés és igen alárendelt, vagy épen semmi tevékenységi kör nem várakozik. Egyedül az esperesi jelentés az, mely állandóan közfigyelem tárgyát képezi, előadatván Segesvári József esperes úr által a megszokott, buzgó imádság elhangzása után, teljes precizitással s megszerkesztve mintaszerű gondossággal, melyben első helyen nsgos Kulin Imre egyházmegyei gondnok halálát hivatalosan bejelenti, kérve, a meghaldogult emléket, ki csaknem három évtizeden át híven igyekezett szolgálni egyházmegyénket, jegyzőkönyvünk külön lapján megörökíteni. Itt meg kell jegyezni, hogy e. m. gondnokunk halála méltán meglephette azokat, kiknek figyelmét a lapok idevágó közleménye esetleg elkerülte; miért tán e haláleset alkalmából úgy a lelkészek, mint egyházak iránt több figyelmet kellett volna tanúsítani s a megholt állása iránti tisztelet szükségessé tette volna a papi karnak és egyházi küldötteknek a gyász-tisztességtételen, minél nagyobb számban való megjelenését, mely iránt intézkedni az egyházmegyei elnökség, most csak esperes úr lett volna illetékes. A megholt gondnok helye közelebb fog betölteni; a szavazatszedő bizottságba beválasztattak: Lányi Kálmán, Tukacs Lajos, Kincses István, Lövei Pál, Ujlaki Gábor, Földvári Sándor.

A szocializmus — az esperesi jelentés szerint — több egyházban úgy anyagi, mint szellemi, tehát iskolai, köznevelési, sőt erkölcsi tekintetben is káros hatású volt. Sok iskola, p. o. fábriánházai, m.-szalkai, ó-apáti, n.-károlyi, mérki járvány miatt bezárva levén, meg nem vizsgáltatott; több helyen új tanítói állomás szerveztetett. Börvelyben a leánytanító, Olesván a kántortanítói állás; Parasznyán a lelkész-tanító betöltetlen. Török Lajos volt szamoszegi veterán-tanító, ki a kortól el nem maradva, hosszú pályafutása alatt mindig kitünő tanító volt, közelebb elhalálozván, emléke jegyzőkönyvileg megörökítették. Bere is — közel egy évi nélkülözés után — bemutatta új tanítóját Szentgyörgyi Gábor személyében. — A nazarénizmus ma már csak Ér-Körtvélyesen tartja magát és pedig a jelentés szerint ott is csak 1–2 családnál. E szerint a még mindig híveim közt bujkáló eesedi nazarénusok, kiket személyöknél fogva ösmerek, ma már nem Ecseden laknak?! Nem akarom kétségbe vonni az eesedi lelkész úr ilyen irányú információjának megbízhatóságát, de az általam közel szomszédból látott tények mást mutatnak. Aztán maga N.-Károly is csak úgy hemzsegett most egy éve a nazarénizmustól, mely sokkal makacsabb betegség, mintsem akárkinek „légyen,“ „ne légyen“ pusztára szavára megszűnjék önmagától, egyszerre. Hosszú és kitartó gyógykezelés segíthet itt csak. Az egyházi adók több egyházban nem szolgáltatottak be, a gondnoki számadások, főleg a magtáriak, el nem készítettven, meg nem vizsgálhattak.

Jelenti továbbá esperes úr, hogy Kósa Ede lelkész-társunk a tanácsbírói tisztről lemond; lemondása elfogadtatott a nélkül, hogy csak egyetlen előismerő, vagy résztvevő szóval járultak, volna szép tehetségű, jobb

sorsra érdemes, beteg társunk szörnyű lelki fájdalmának és keserű bánatának enyhítéséhez. Adományozás múlt évben 7009 frt volt, mely ez évben 787 frt 19 kr-ra hanyatlott. Építkezés volt 7955 frtig. Kerületi képviselők lesznek: Ujlaki Gábor és Domahidi Elemér. Közpénztári számadás rendben; kezdése pontos; a hátralékos egyházaknak egy évi halasztás adatott.

Havas Gyula és társai indítványa a lelkészi fizetések ujonnan való felbecsése tárgyában ma már jórészt túlhaladott álláspont, de az indítvány, némely pontjai figyelembe veendő, p. o. hogy a gyűltgabona a rendes értékénél egy forinttal alább számítassék. Egyházmegyénk különben az 1894–5. évi összeírás alkalmával a jelentőveket meg nem hitelesítve küldte vissza a Konventhez, miután azok komplikált szerkezete miatt mindenik hibásan állított ki. A konvent akkor új iverküldését mondta ki, de e végzés soha végre nem hajtatván, most az megsürgetendő s az új összeírás minden egyházban esperes úr által személyesen eszközözendő lesz.

Ólesva tanítói díjlevelét leszállítaná, mondván: három ölfával kevesebbet adunk, mert ma már messziről kell a fát szállítani s mert a búza ára felment. Régi vékúja, mely alapul szolgál a régi díjlevelnek, 139 literesnek találtatván, az új mértékre ennek arányában változtatható át. Régi díjlevel marad, de új fizetési kulcsot készíthetnek. Szamoszeg telek-eladás és vásárlás ügye helyben hagyatott. Parasznyára Sárközi Ignác rozsályi lelkész egymaga pályázzván, esperes megbizatik, hogy ha több pályázó nem lesz is, a választás megejtendő. Dobra iskolaépítésre 600 frt gyámintézeti kölesönt kért és kapott; özv. Pócsik Endréné a lelkészi gyámintézet tagjai közé bevétel. — A tanító-testület kéri a kántori és tanítói jövedelem kettéválasztását. Kiadatott egy előkészítő bizottságnak. Bartha József szamoszegi tanító állásában végleg megerősítették. Bernát András n.-károlyi lakos fuvaros más vallású iskolába lévén kénytelen járni gyermekét, a vallás-tanítás címén tőle kért 2 frt elengedését kéri, miután már a másik iskolába 5 frt tandíjját fizet. A n.-károlyi egyháztanács első fokozat illetékes ez ügyben határozni.

Délután többnemű bírósági ügyek tárgyalattak.

Hát vajjon a múlt évi őszi gyűlés 20. száma alatti 2. indítvány, mely a népiskolák reformját célozza, hogy maradt le a gyűlésről? Avagy talán oly mostoha gyermeke az egyházmegyének a népiskola, hogy azért semmit egyebet az üres határozatnál nem kell cselekedni?! . . .

Gebe, 1898. május 6.

Szigethy Gyula,
ev. reform. lelkész.

A tiszántúli ev. ref. egyházkerület tavaszi közgyűlése.

A tiszántúli egyházkerület f. hó 11. és következő napjain Debrecenben, gazdag tárgysorozattal, végbement közgyűlésének lefolyását az alábbiakban ösmertetjük lapunk olvasóival.

A gyűlés első napján főtiszt. Kiss Áron püspök úr buzgó imája s a gyűlés megnyitása után, a terjedelmes püspöki jelentés következett. Hangsúlyozza a jelentés, hogy anyaszentegyházunknak lelkes kitartással küzdő bajnokokra, önfeláldozó szeretettel munkálkodó hű fiakra talán soha sem volt nagyobb szüksége, mint ma, midőn önnön fiai, a saját kebeléből feltámadó veszély ellen kénytelen küzdeni. Az a hideg közöny, gyöngeség, gyá-

vaság, mely vegyes házasságok megkötése alkalmával ifjú hitfeleinknél térítvény adásában nyilvánul, az álpróféták, földosztók ámitásaitól felizgatott nép hittagadása egyaránt aggasztó jelenségek, mely utóbbival szemben a főtiszt. püspök úr a szatmári és szabolcsi lelkészi kart körlevélben kérte, hogy az osztályharcot a békekesség, az erőszakosságot a türelem szellemével győzzék meg, legyenek teljes bizalommal az igazság diadala iránt s testvérileg segítsék egymást. Különben a helyesen alkalmazott munkástörvény s kiváltképpen az a nagy és elhatározó lépés, melyet egyházunk az egyházfentartók terheinek arányosítása útján, az egyházi törvények 246. és 247. §-nak végrehajtására, a régi rendszerű párbér eltörlésére s az osztályba sorozás útján önmegadóztatásra tett, a helyzetet tisztázni s bajainkat enyhíteni fogja. Ha ezen nehéz munka egyházunkban végre lesz hajtva, ha egyház- és iskolafentartó népünk terhe megkönnyebbül s arányosul, ha lelkészeink fizetése a megélhetőség kiegészítettként, ha ekként a béke helyre lesz állítva, s a sok önmegtagadással, sok nélkülözéssel küzdő lelkész hivatásának visszaadatik, ha a nép szeretettel és bizalommal fordul felénk: akkor ez az év korszakot alkotó lesz egyházunk beléletében s egy jobb jövő küszöbére jutottunk. Majd megérinti a püspöki jelentés azokat a lélekemelő visszaemlékezéseket, melyek alkalmából egyházunk ez évben a magyar nemzettel és állammal együtt ünnepelte a krisztusi felséges eszmének, a testvériségnek, egyenlőségnek és szabadságnak törvénybe iktatását. Végül pedig kegyelettel emlékezik meg egyházunk elhunyt jeleseiről: gróf Tisza Lajosról, Munkácsi Jóó Istvánról és Kulin Imréről.

Ezután a gyűlés tagjainak igazolása következett. Kiss Áron püspök s gr. Degenfeld József egyházkerületi főgondnok elnöklete alatt jelen voltak: Zsigmond Sándor, Szabó János, Sütő Kálmán, Szabó Károly, Dávidházy János, Nagy István, Görömbei Péter, Doroghy Lajos, Csernák István, Benesik István, Segesváry József, Széll Kálmán, Biky Károly esperesek; Lengyel Imre, gr. Ráday Gedeon, Uray Imre, Nadányi Miklós, Zsigó Endre, Geneszy Albert, Horthy István, gr. Degenfeld Sándor, Tisza Kálmán, Izsáák Dezső egyházmegyei gondnokok; Simonffy Imre, a debreceni egyház főgondnoka s a debreceni főiskola helyi gondnoka; Kiss Albert, K. Tóth Kálmán, Soltész László, Balogh Ferenc, György Endre, Ujfalussy Béla, Puky Gyula, Thaly Kálmán egyházkerületi tanácsbírák; Bakóci János, Pákozdi Lajos, Rázsó Gyula, Tatár János, Garzó Gyula, Csécsi Miklós, Széll Ákos, dr. Hajnal István, Baksa Lajos, Kallós Tivadar, Varga Sándor, Biró János, Kiss Elek, Szele György, Biber József, Nagy Ferenc, Frater Barna, Szathmári Sándor, Konrad László, Nagymáté Albert, ifj. Szunyogh Bertalan, Győri Lajos, Madarász Imre, Rázsó Antal, Biró Lajos, Tóth István, Gergely Károly, Tordai Imre, Ujlaki Gábor, Domahidy Elemér, Nagy Imre, Balogh Ambrus, dr. Benedek László, Tabajdi Lajos, Luby Géza egyházmegyei képviselők; a debreceni főiskola részéről Sass Béla, Dóci Imre, Kovács Lajos igazgatók, dr. Helle Károly jogtanár; a máramaros-szigeti jogakadémia képviselőiben dr. Lányi Bertalan, az ottani gymnasium részéről Draskócy Gábor; szatmári főgymnasiumtól Borsos Benő, Mező-Túrról Fejér Lajos, Kisújszállásról dr. Pallagi Gyula, Hódmező-Vásárhelyről Futó Mihály igazgatók; a nem teljes középiskolák képviselőiben Ösváth Ferenc békési igazgató. — Jegyzők: Zsigmond Sándor, Elek Lajos, dr. Bacsoni Lajos. Némethy Lajos egyházkerületi tanácsbíró és Ritoók Zsigmond egyházmegyei gondnok nem jelenhettek meg.

Az egyházkerületi világi tanácsbíróságra elrendelt szavazatok felbontásával megbízott küldöttség jelenti, hogy az alaki hiányok miatt figyelmen kívül hagyott 2. s a kerület elbírálása alá bocsátott 7, összesen 9 szavazat levonásával érvényeseknek talált 723 szavazathól Puky Gyula debreceni kir. ítélőtáblai elnök 481 szavazatot s így abszolút többséget nyert, a miért is megválasztott tanácsbírónak nyilvánítandó. Puky Gyula hivatali esküjét a gyűlés színe előtt azonnal letette. Megköszönte a gyülekezetek bizalmát, melynek magas értéket tulajdonít s kijelenti, hogy ama föltevésökben, melyben megválasztották, hogy t. i. az egyházi tisztség legkisebb kvalifikációja, az egyház iránti hő szeretet s tántoríthatatlan ragaszkodás nála megvan, csatlakozni nem fognak s ajánlja magát a gyűlés kegyes jóindulataiba. Kiss Áron püspök melegen üdvözölte az új tanácsbíró s kívánta, hogy hivatását polgári téren megfutott fényes múltjához méltólag tölthesse be az egyházi téren is. Ugyanitt fölhitva a gyűlés az espereseket, hogy a szavazatok külső és belső kellékeinek szabályszerű megtartására minden alkalommal figyelmeztessék a szavazó egyházakat.

A debreceni ref. egyháztanács értesíti a kerületet, hogy 1898—1900. évekre az egyház a beadott összes szavazatokkal ismét Simonffy Imrét választotta meg főgondnokává, a mit a gyűlés örömmel vett tudomásul.

A gazdasági tanács jegyzőkönyveinek felülvizsgálására Horthy István elnöklete alatt Segesváry József, Sütő Kálmán, Doroghy Lajos, György Endre, Thaly Kálmán, Soltész László, Tabajdi Lajos, Balog Ambrus és egyházi aljegyző; az Andaházi-Szilágyi-intézet számadásainak vizsgálatára Dávidházy János elnöklete alatt Benesik István, Csernák István, Lengyel Imre, dr. Hajnal István, Szele György, Baksa Lajos; tűzkármentesítési pénztár vizsgálatára Benesik István elnöklete alatt Sütő Kálmán, Ujfalussy Béla, Gergely Károly, Csécsy Miklós; díjlevelek vizsgálatára az esperesek és egyházi aljegyző; egyházkerületi pénztár számadásainak vizsgálatára a Dávidházy János elnöklete alatt működő, imént említett bizottság; a szavazatoknak a gyűlés folyama alatt leendő számbavételére Görömbei Péter elnöklete alatt Garzó Gyula, Nagy Imre, György Endre, Széll Ákos küldettek ki. Majd Farkas Antal egyházkerületi világi főjegyző lemondó levele olvastatott fel. Az érdemekben gazdag 72 éves főjegyző, ki 1879 óta aljegyzői, 1882 óta pedig főjegyzői minőségben vezeti a jegyzői tollat, magas korára hivatkozva, meg akart válni állásától; de a kerület, Szabó János esperes lelkes szavaira, lemondását nem fogadta el, hanem fölkererte őt, hogy tisztét tartsa meg s munkásságát, egyháza iránti buzgó szeretetét szentelje tovább is a kerületnek.

Tóth Sámuel hittanár ápr. 17. kelettel egészségének s erejének nagymérvű hanyatlására utalván, 17 éven át gyönyörűséggel viselt egyházkerületi levéltárnokságáról, melyben a kerületünk múltját és jelenét őrző adatkincsek között annyi lelkiismeretességgel és gondossággal forgolódott, lemondott s kérte főtiszt. püspök urat, hogy addig, míg a levéltárnoki állás betöltetnék, a kulcsokat a kerületi főjegyző által — a mi meg is történt — vétesse át. A gyűlés sajnosan értesült Tóth Sámuel hanyatló egészségi állapotáról; a levéltár gondozását egyelőre a jegyzői karra, illetve a kerületi főjegyzőre bízta s az állás betöltése felől majd ősszel fog intézkedni, — egyúttal felújítván az 1894. évi 188. és 189. jk. számokban foglalt megbízást, felhívta az esperesi kart, hogy a Tóth Sámuel által 14 évi kerületi gyűlésünk jegyzőkönyveire készített tárgymutató össze-

állításának tiszteletdíja felől adjon még a jelen gyűlésre véleményt.

Szóllóssy Antal kir. tanácsos, a máramaros-ugoesai egyházmegye gondnoka állásáról lemondván, lemondását a kerületnek is bejelenti, hálás köszönetét fejezve ki a gondnoksága alatt tapasztalt támogató jóindulatért. A gyűlés sajnálattal értesült nevezett egyházmegyei gondnok helyzetéről, mely őt, mint a m.-szigeti esődbe jutott takarékpénztár volt igazgatóját, állásáról éppen ennek tisztessége érdekében leendő lemondásra kényszerítette. A lemondást tudomásul veszi s a gondnokválasztásra tett intézkedések eredményét elvárja.

A f. évi konvent 30. sz. végzéséhez képest, útastítja a kerület espereseinket és lelkészeinket, hogy a tavalyi 23. sz. konventi határozat szemelött tartásával, a szünidő alatt leendő változásukat idejében bejelentő tanítók okmányait, annálkevésbé okleveleit vissza ne tartsák. A konvent 9. sz. határozata felhívja egyházkerületi közgyűlésünket, hogy miután a theologiai tanárok nyugdíjazásának kérdése egyetemes egyházunknak igen fontos érdeke s természetszerű kötelessége, e kérdés lényegére és módozataira nézve véleményét a jövő évi konventre terjessze fel. A gyűlés a theol. tanárkartól, illetőleg a főisk. nyugdíj- és gyámintézeti közgyűléstől véleményes jelentést kér. A f. évi 64., illetve múlt évi 83. sz. konventi határozat folytán megbizzza a gyűlés az esperesi és gondnoki kart, hogy az esperesi és gondnoki jog- és hatáskörre vonatkozó véleményes javaslatát az őszi közgyűlésre terjessze be. A konvent f. évi 72. sz. végzésében, a tökesegélybizottság előterjesztéséből az tűnven ki, hogy az érmelléki egyházmegye egyházai a felterjesztésből egészen hiányzanak, felhívatni rendeli ez egyházmegyét, hogy egyházainak építkezési szükségleteit mutassa ki s a tökesegélybizottsághoz terjessze fel. A kerület felelősség terhe alatt utasította az esperest, hogy ez adatokat az őszi közgyűlésre okvetlen benyujtsa.

Főgondnok előterjeszti, hogy a f. évi konvent egyházkerületünk több egyházának 1580 forint kamatbiztosító évjáradékot szavazott meg 32 évre s felhatalmazást kér, hogy mint a tökesegélybizottság elnöke, az ezen összegnek megfelelő tőkéket a főiskola és kerület pénztárából kiutalványozhassa. A kért felhatalmazást megadja a gyűlés s utasítja a nevezett pénztárak kezelőit, illetve a főisk. gazdasági tanácsot, hogy a kiutalt összegeket, melyek lapunkban már közölve voltak, a megfelelő eljárás mellett fizessék ki s a szokott nyilvántartás mellett számoljanak rólok.

A f. évi apr. hó 14—16. tartott tanítóképességi vizsgálatokról bemutatott jelentés szerint, a vizsgálatra jelentkezett 16 tanító s 2 tanítónő közül egész vizsgálatot tett 1, második részletvizsgálatot 4, javító-, egyszersmind második részletvizsgálatot 3, javító vizsgálatot 8 tanító, második részletvizsgálatot 1, vallástani pótvizsgálatot 1 tanítónő. Az írásbeli vizsgálat feladott tételei ezek voltak: a) neveléstanból: Számláltassanak elő a főbb tanalakok, határozassék meg azok lényege, helye és értéke a népiskolai oktatásban; b) a mennyiség-tanból: Egy hengeralakú, 80 cm. magasságú víztartó térfogata 157 liter; egy másik, hasonló alakú és magasságú edény átmérője kétszer akkora, mint az előbbié. Hány literrel nagyobb ennek térfogata amazénál? A megfejtésben a tanítás menete feltüntetendő. Az oklevelet nyert 12 tanító közül Szabó Lajos thassai nevelő kitünő eredménnyel képesített. Jeles oklevelet nyert 6, elegendőt 5. Vallástani pótvizsgálatot tett és kitünő

osztályjegyű igazolványt nyert Dóczy Ilona debreceni tanítónő. A jelentést tudomásul vették.

Lénárt István szamos-dobi lelkész azért folyamodott főtiszt. püspök úrhoz, hogy fia Ede a theol. tanfolyam 4. évét magánúton végezhesse el; a theol. tanárkar, noha szerinte, iskolai törvényeink rendelkezéseinek megfelelőleg, a magántanulóság csakis az utolsó félévben engedélyezhető, véleményében folyamodó rendkívüli körülményeit méltányolta, püspök úr pedig részére az engedélyt, a gyűlés utólagos jóváhagyása reményében, megadta. Gyűlés a püspöki intézkedést jóváhagyta.

Kúthy Zsolt amerikai mount-carmeli missiói lelkész, ki főiskolánkban a theol. tanfolyamot 1893/4—1896/7. jeles eredménnyel végezte s 1897. febr. 15-től jul. 15-ig berettyó-újfalusi s.-lelkész volt, az iránt kérelmez, hogy a nagy út, a tetemes költség elkerülhetése szempontjából két lelkész-képességi vizsgálatát f. év szeptemberében együtt tehesse le. Kérelmét a gyűlés teljesíté.

Labancz Mihály kereskedelmi iskolai tanár, volt piarista, múlt év szept. havában engedélyt nyert arra, hogy pótlólag a m. prot. egyháztörténetből, egyházból, symbolikából és liturgiából lelkész-képességi vizsgálatot teheszen. Most csatolván iskolai bizonyítványait, kéri, hogy ezen vizsgálat a gyűlés folyama alatt tőle vétessék fel. Gyűlés folyamodó részére vizsgálati határidőül a szeptemberi rendes vizsgálati terminust jelöli ki s felhatalmazza a bizottságot a vizsgálatnak úgy tőle, mint Peczkó Ernő dr. főisk. tanártól leendő fölvételére.

A vallás- és közokt. miniszter tudatja a kerülettel, hogy a cserepes-kenézi egyház templom, iskola és tanítólak építésre, Tamásváralja templomjavításra, Szentleányfalva templomépítésre 100—100 frt felségadományt nyert. Az adományok hódolattal s hálás köszönettel fogadtatnak. Ugyancsak a kultuszminiszter a nyirbátori műemlékszerű templom helyreállítására még 1896. utalványozott 1500 frtot a szükséghez képest 2533 frt 11 kr-ra. emelte fel s az összeg folyósítása mellett a műemlékek országos bizottságát a munkálat mielőbbi keresztülvitelére utasította. Előismeréssel vették tudomásul.

Az erdődi főkegyház főgondnoka jelenti főt. püspök úrnak hogy özv. Hegyi Mihályné úrnő nevezett egyháznak imaháza felszerelésére 100, tőkéje gyarapítására szintén 100, együtt 200 frtot küldött. A jótékonyságáról széles körben ösmert úrnő ezen újabb áldozatkészségéről örömmel értesül a gyűlés s az adakozónak jegyzőkönyvi előismerést szavaz.

A rákócii egyház a Gusztáv Adolf egylet lipcei központi elnökségétől 49 frt 86 kr. segélyben részesült. Köszönet.

Az egyházkerületi költségvetést készítő bizottság jelentését a gyűlés jóváhagyó tudomásul vette. A szerint a máramarosszigeti lycaeum tápintézete javára a tűzkármentesítő pénztárból 1899. január 1-től számítva egyelőre addig míg a mostani szerződés a Fonciére pesti biztosító intézettel fennáll évi 1000 frtot ajánl meg a kerület azon feltétellel, hogy ennek keretén belől kerületünkbeli, lelkészek és tanítók fiai vétessenek fel ingyenes és kedvezményes tápintézeti helyekre s a fölvételekről a kormányzó tanács a kerületnek mindig részletes jelentést tegyen. Néhai Joó István középiskolai felügyelő fizetésének f. évi második negyedéből 400 frtnyi előleget vett fel. Ez összeg visszafizetésének kötelezettsége alól gyűlés a megboldogult felügyelő családját felmenti. A Debr. Prot. Lap megrendelését gyülekezeteinknek hathatósan ajánlja a gyűlés, az egyházak történetének e lap hasábjain való közléséért esedékes

Készkiadásokat, számlák alapján, 1898. jan. 1-től számítva s legfeljebb évi 200 frt erejéig, megtéríti. S ha a lap talán saját nyomdát állítana: egyenlő feltételek mellett az egyházkerületi és főiskolai nyomtatványok elkészítésével ezt a nyomdát hajlandó megbízni.

A bánfalvi, orosházi és módos-csávosi felekezeti iskolák államosítását a gyűlés jóváhagyta.

A felső-szabolcsi egyházmegye sürgeti, hogy a vasárnap megszentelése tárgyában intézzon a gyűlés a kormányhoz felíratot s az egyházi adózás reformjának mielőbbi keresztül vitelére a zsinat összehívása végett is tegyen lépéseket. Széll K.: A zsinat egybehívását nem tartja szükségesnek, mert reméli, hogy a konventnek az egyházi adó arányosítása érdekében tett legújabb intézkedései, fennálló törvényeink keretében is segítenek a bajon; természetesebb dolog éz intézkedések eredményét bevárunk s addig további kezdeményezéstől tartózkodunk. Az indítvány felett napi rendre térne. Görömbei Péter mint a „socialisticus” mozgalom és elégtelenség egyik kútforrására reámutat arra, hogy — a miről ő már megyéje főispánjának és alispánjának is jelentést tett — a szegény nép, különösen a gazdasági munkások és cselédek, nem tudják megszentelni, megünnepelni a vasárnapot, mert szombaton a cselédségnek, vasárnap meg az uraságnak ninesen ünnepe. Eme körülmény hatása alatt tette az egyházmegye indítványát s noha a konvent intézkedéseiről tudomása van, ő sürgős szükségnek tartja, hogy ez a baj orvosoltassék s az ide vonatkozólag hozott határozatok végrehajtásának. Az adóreformot szintén elodázhatlan szükségnek látja, mert Szabolcsban a szegény nép állami adójának 60—100%-jét fizeti egyházi adóba, sőt pl. Beszterecen ez a % 225-re emelkedik; de tekintettel a konventen történetekre, e kérdésnek a napirendről leendő levételébe belenyugszik. Thaly szerint a vasárnap megünnepelése nemcsak a szabolesiakat érdekli. Szerinte erre, ha a cselédkönyvben netalán idevonatkozó intézkedések nem volnának, a belügyminiszter figyelme felhívandó. Balogh F. szerint a folyó évi konvent nem ugyan ebben a tárgyban intézkedett, mert a konventen a vasárnapi munkaszünetnek az állami, megyei és községi tisztviselőkre kiterjesztése fogott szóban; fölterjesztést indítványoz a konventhez, hogy a jövő gyűlésen az ez irányban szükséges intézkedéseket is megtehesse a kormánynál. A gyűlés ebben az értelemben határozott, az indítvány másik része felett pedig napirendre tért.

—s—a.

(Folyt. köv.)

Egy kis helyreigazítás.

(Atyafiságos szeretettel ajánlva a nagybányai ev. ref. egyházmegye tudós lelkészi kara figyelmébe.)

Lapunk múlt heti számában bizonyos „r. l.” a nagybányai egyházmegye közgyűléséről adván hirt, — az egyházi fegyelem gyakorlásának a módjára nézve referádája folyamán a többek között ezeket írja: „a fegyelem gyakorlása a kirekesztésig soha sem mehet, mert sem az első keresztyén egyházban nem volt red példája, sem a mai korban üdvös hatása nem lenne.”

Arról, hogy „lenne-é” vagy „nem lenne”? jelenleg nem vitatkozom. Az én nézetem e kérdésben lelkész-társaim előtt meglehetősen ismeretes már s azt feladni okom ma sincs s talán a jövőben sem igen lesz. Azt sem tudhatom természetesen, ha vajjon ez az általam idézett állítás az egész megyei lelkészi kar meggyőző-

désének a revelációja-é; vagy pedig egyszerűen r. l. privát nézete. De mert írva lett s lapunkban az egész egyházmegye firmája alatt jelent meg: legyen szabad nekem a tudomány, a történelmi hűség s az olvasók felvilágosítása érdekében ezt a kijelentést már most tehát sietve s éppen azért röviden rektifikálni s arra a következőket teljes tisztelettel megjegyezni:

Ha a „kirekesztés” olyan értelemben vétetik, a mint azt az ótestamentumi zsidók s később a pápisták is értelmezték, hogy t. i. amazoknál, némely bűnösök a zsinagógákból, sőt Jeruzsálemből is kitiltattak s mindakét felekezetenél jószágaiktól és polgári jogaiktól is megfosztattak, akikkel még szóba állani sem volt szabad (Jan. 9. 22; I. kor. 5. 1—23; 2. Ján. 10. 11.); a mikor aztán az „excommunicatio” = „anathema”: úgy azt a kijelentést én is szívesen aláírom. Amde, mint Kálvin János Inst. IV. 12-ben kifejti, nagy különbség van a kirekesztés és a kiátkozás között; mert midőn valaki az egyházból kirekesztetik, annak csak az erkölcsé büntetetik meg s így is csak azért, hogy a jobbulásra ösztönöztessék. És ez ugyancsak Kálvin szerint, nemcsak helyes, hanem szükséges is „mivel hogy a Krisztusnak teste a gyülekezet s ez a test rothadt tagokkal nem moeskoltathatik be a nélkül, hogy a gyalázat a főnek is kisebbségére ne lenne (Inst. IV. 12. 5.). Az ilyen, ha megjavul, ismét bevétetik.

Már most az ilyen kirekesztésre *bisony volt elég példa az első keresztyén egyházban is*. Kezdjük a legrégebbi okmányokon t. i. az újtestamentumi iratokon. Hamarosan csak a következő helyekre mutatok rá: Máté 18. 17; I. Kor. 5. 2. 5; 2. Thess. 3. 14; I. Kor. 5. 5. stb. Ezekből a helyekből a kirekesztés szemmel láthatólag igazolható; amennyiben különösen az utóbbi helyet Kálvin úgy magyarázza (Inst. IV. 12. 5.), hogy a Sátán az anyaszentegyházon *kivül* van a miképpen az anyaszentegyházban a Krisztus. Tóth F. meg „Lelk. Gond”-ban 181-lap, több hírneves historikus után arra mutat rá, hogy a legelső századokban a *hűek* (= „stantes”) azokat, a kik az üldözések folytán eltántorodtak (= „lapsi”) nem ismerték többé az egyháztagjainak. *Chrysostom* Máté evangéliumához írott Homiliájában (83.) megfeddi a papokat, kik a bűnösök kirekesztésétől félnek. *Ciprian* leveleiben sokszor említi (l. 2. lib. 1; 14. l. 3; 26. l. 3. stb.) hogy a ki az egyháznak eleget tett, *újra visszavétessek*. *Augustinus Auréliushoz* a kárthágói püspökhöz azt írja (l. Lib. 3. cont. Parm. Cap. 25.) hogy az apostolnak parancsolatját semmiképpen nem kell elmulasztani a gonoszoknak kiválasztása és elrekesztése felől. *Ambrosius* meg éppen *Theodosius* császárt tiltja el egy időre az úrasztalától valami Thessalonikában elkövetett nagy vérontás miatt. Hozhatnék még fel több történelmi adatot is s kifejthetném azt is, hogy ha az egyháznak mint *intézménynek* létjogosultságát elismerjük akkor tagjainak csak azokat tekinthetjük, akik törvényeit respektálják, de különösen ez utóbbi tétel bővebb fejtegetést igényelne, a mi jelenleg céloim nem lehet, a mikor csupán amaz általam idézett állítást akartam helyreigazítani. A közel jövő, azt gondolom, e tekintetben is nem sokára tisztázni fogja az eszméket. S én a magam részéről kívánom, hogy úgy legyen.

Püspökladány, 1898 május 8.

Eröss Lajos,
ev. ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Kiáltó szó a pusztában.** Az utóbbi időben egymásután két cikkünkben is foglalkoztunk azzal a témával, hogy az evangélium kovászát törvényeinkbe s állami összes intézményeinkbe be kell vinni, érvényre kell juttatni, ha komolyan akarjuk, hogy az egyház a maga magasztos feladatainak igazán megfelelhessen. Mióta e cikkeket megirtuk a budapesti ref. egyház az elhunyt Gróf Tisza Lajos helyére *Hegedüs Sándor* országgyűlési képviselő személyében új gondnokot választott, ki ezen alkalomból nagy szabású beszédet mondott s e beszéd egyik legérdekesebb része szóról-szóra így hangzott: „A keresztyénség magasabb ethikai erőit nemesak magán és társadalmi életünkben kell belterjessebbben érvényesítenünk, hanem rajta kell lennünk, hogy a keresztyén erkölcsi erőket okkal-móddal a politikai életbe is bevigyük. Nem felekezeti és pártpolitikára gondolok; világért sem! A felekezetieskedő politika éppen olyan veszedelmes az állam életében, *mint a mily kárhuzatos a pártpolitika behurcolása az egyházba, annak akár ígértetésébe, akár kösigasztásába, akár bármelyik létszerzébe.* De törekedni kell és közrehatni arra, hogy úgy a napi politikát, mint általában az *ország kormányzását keresztyén erkölcsi eszmék s tiszta vallásos eszmék hassák át;* előmozdítani az iskola, templom az egyház és a sajtó együttes erejével, hogy az állami törvényhozás és közigazgatás működésében és egyes egyéneiben tiszta erkölcsi szellem érvényesüljön. A politikai és közélet ilyen erkölcsi befolyásolása minden súlylyal bíró keresztyén egyháznak oly fontos hivatása, melyről életeéljének megtagadása nélkül soha le nem mondhat. Protestáns egyházunk a maga folytonos haladást és evangélium szerinti világnemesítést sürgető elvénél fogva s a nemzeti aspirációkhoz való simulékonyabb természete miatt kétszeresen hivatva van arra, hogy korunkban, midőn az erkölcsi és eszményi erők megfogyatkozásáról annyi a panasz, a birtokában levő tiszta evangéliumból minél több nemesítő és megtartó erőt vigyen be *drága hazánk állami és más közéleti szerveibe.* Ki ne látná át, hogy éppen azok az eszmék ezek, melyeknek megvalósulását említett cikkeinkben mi is sürgetjük!? Megjegyzésünk e szép beszédre ennél fogva csak az, hogy az egyház és annak szolgálói, mint eddig tudták úgy a jövőben is fogják tudni a magok kötelességét. De viszonyainkból kifolyólag magunkra hagyatva nagyon keveset tehetünk *éppen ott, hol Hegedüs Sándor* hatni akar. Ide mindenekelőtt az állami törvényhozás felfelkelkedtsége és jóakarató tevékenysége szükséges. Válvetve aztán sok jót megvalósíthatunk. Majd meglátjuk ez a kiáltó szó minő visszhangra talál az ország házában!?

— **A ki a szűnyogot megszűri.** Mosolyogva olvastuk a h.-n.-künsági egyházmegye tavaszi közgyűléséről hirt adó referátában, hogy kir. tanfelügyelő úr kezdeményezése folytán, a közig. bizottság a t.-sz.-m. klósi egyház ellen a végrehajtást rendelte el az állami községi iskoláknál érvényes miniszteri útasítások értelmében kiszolgáltató tanítói lak és kert-illetmények megadása érdekében. Mi ugyan a magunk részéről feltétlenül helyesnek tartjuk azt, ha tanítóinknak természetben lakásuk és egy kis kertjük van: de minek azt a kérdést az érdemes tanfelügyelő úrnak ennyire élére állítani!? Eltekintve most attól, a mi ez ügyben az autonómiát s meghívólevél tartalmát illeti; arra sem reflektálva részletesebben,

hogy nagyon könnyű ám a tanfelügyelő úrnak a más lovát a más ostorával hajtani: csak azt vagyunk bátrak tőle kérdeni, hogy ugyan miért nem vesz ő maga egy kis kertet, vagy egy kis házacskát azoknak a szegény tanítóknak? Az reánk és azokra a szegény tanítókra nézve tökéletesen egyre menne, akár a maga, akár az állam terhére venné...! Az egyházakat *ma már* illyesmivel nem igen lehet ám sarokba szorítani, mert könnyen megeshetik, hogy azok a megszekirozott egyházak odaadják az iskolák kulcsát a tanfelügyelő úr kezébe... s aztán, ha mindezt megtennék, mi lenne a kultusz-miniszter budgetjével...!? De meg „summum jus, summa injuria“! Azok az állami törvények szépen előírják azt is, hogy rendes tanító csakis oklevéllel bíró férfiú lehet. S ennek a dacára Erdélyben sok olyan községet ismerünk (bizonyára ismer a tanfelügyelő úr is, mert tanfelügyelői pályáját ott kezdte!), a hol mint tanítók 3—4 gym. osztályt végig bukdosott egyének fungálnak és... megtüretnek, sőt szívesen megtüretnek? Vajjon miért? Azért, mert a fizetésök 120—150 frtnál többre nem megy (mit mond ehez az a tanítói fizetésminimumot diktáló §.?) s e fizetésre oklevelet emberek nem kapnak. De azért azokat az iskolákat bezárni valóságos nemzetellenes bűn volna. Mert az ilyen iskolákat rendesen 10—15 olyan magyar család tartja fent, a melyek nagy oláh tömegek között elszóródva élnek s melyek, hogy még eddig el nem oláhsodtak, azt egyedül annak köszönhetik, hogy mindig volt tanítójuk, a ki ugyan törvénykövetelte oklevéllel nem bírt, de a gyermekeket *magyarul* tanította. Ime, egy példa arra, hogy sokszor bizony a szükség törvényt ront. Csak lassabban hát azzal a testtel, édes tanfelügyelő úr! Török-Szentmiklós ilyen eljárásához szokatlan s a népnevelés szempontjából se méltóztassék ezt az egyházat félteni; *volt* ez már valami a múltban is s éppen azért *less* valami a jövőben is és pedig executio nélkül is. (Beküldetett).

— **Tóth Sámuel** alapra ujabban küldöttek összegeket Tisza Kálmán 25 frt; Horthy István e. m. gondnok gyűjtése 255 frt, a nagy-károlyi egyházmegye gyűjtése 65 frt 20 kr. Az eddig begyűlt összeg 1615 frt. A gyűjtés folyik. Kéretnek azok, kiknél még gyűjtő iv van, gyűjtésük eredményének beküldésére, Zsigmond Sándor e. ker. főjegyzőhöz.

— **Halálozások.** Ev. ref. egyházunknak egyik kiváló és köztiszteletben álló férfja, *Armos Bálint* hunyt el e hó 12-én 75 éves korában Debrecenben. Azok közül való volt, akikre azt szoktuk mondani, hogy talpig ember. Világos eszű, egyenes jellemű, szeretetre méltó modorú s hazáját és egyházát mindhalálig híven szerető férfiú. Honszeretetét, valamint hitbuzgóságát nemesak ajkain hordozta, hanem tetteivel is megmutatta. A szabadságharc idején, mint vadászhadnagy küzdött a hazáért s azután, mint ügyvéd és különböző tiszteletbeli állások betöltője, tevékeny részt vett a közügyekben. Az egyház szolgálatában eltöltött hosszú életét méltán isteniszteletnek nevezhetjük. Keblébe zárván el nem nyerhetett földi ideálját, hitében magasztosult nagygyá s egyedül futván meg hosszú életét, a vesztett családi boldogság helyett az egyház és iskola szeretetében keresett kárpótlást. Előbb a debreceni egyház jegyzője, azután a debreceni egyházmegye főjegyzője volt, majd a tiszántúli egyh. kerület tanácsbírájává s a tanügyi bizottság tagjává választották. Mindezen tisztét páratlan lelkiismeretességgel, ritka ügybuzgósággal és szakértelemmel viselte. Szava mindenkor súlylyal esett a mérlegbe. Kollégiumunkhoz, mely nevelte is, a legnagyobb szere-

tettel ragaszkodott s emez fölvirágzását nála jobban senki sem viselte szíven. A tanári, korszerű fizetések legközelebbi rendezésekor hévvel szállt sikra az intézet niveauját emelni célzó javaslat mellett, sőt a főiskola jövője iránt aggodalmában odáig ment, hogy — amit előtte senki sem merészelt érinteni — ha másként nem lehetett volna, még államsegélyvel is biztosítani kívánta a kollegium régi hírnevét és versenyképességét. Mint halljuk szeretett egyházáról és főiskolánkról még végrendeletében sem feledkezett meg. Egész, mintaszerű élete szorgalmával és takarékoságával gyűjtött, tekintélyes vagyonának egy részét a kollégiumnak, a debreceni egyháznak és szülőfaluja egyházának, a bagamérinak hagyta. Ezeken kívül több kulturális célra is hagyományozott. Így amilyen nemes volt életében olyan nemes halálában is. Egyszerű, de tartalmas élete példaképpen világoljon előttünk! Béke kihűlt poraira s áldás emlékeztére! — *Pásztor Lajos* angyalosi (szatmári egyh. m.) lelkészársunk a múlt hét folyamán Máramaros megyébe Nagy-bocskára utazott, hogy idült gyomorrák baját egy ottani hírneves orvossal gyógykezeltesse. A doktor a gyógyítást meg is kezdte, de a továbbiakra szükségesnek mutató mütét eszközését néhány napra elhalasztván a beteg lelkész egyik rokonához dr. *Lányi János* m.-szigeti jogtanárhoz szigetre bement s itt egész váratlanul f. hó 7-én éjjel elhunyt. Temetése 8-án ment végbe igen nagyszámú közönség részvétele mellett M.-Szigeten. Az egyházi szertartást felette a háznál és temetőben *Szikszay Zoltán* m.-szigeti lelkész végezte. A véletlenül elhunyt lelkész halálát özvegyén és 8 gyermekén kívül hivei s nagyszámú rokonság gyászolja. Köztük *Márk Endre* főiskolai ügyész is, a ki a megboldogultban sógorát siratja. Legyen könnyű porainak a föld, s nyugodjanak békében hamvai!

— *A hátralékok beküldését és az előfizetések megújítását ismételten sürgetőleg kérjük.*

Közigazdaság.

A triesti általános biztosító-társaság (Assicurazione Generali) f. é. április hó 12-én tartott 66-ik közgyűlésén terjesztettek be az 1897. évi mérlegek. Az előttünk fekvő évi jelentésből látjuk, hogy az 1897. december 31-én érvényben volt életbiztosítási tőke összegek 410.815.677 korona 60 fillért tettek ki és az év folyamán bevett díjak 17.282.135 korona 40 fillérre rugtak. Az életbiztosítási osztály díjtartaléka 8.225.896 korona 36 fillérrel 106.055.417 korona 10 fillérre emelkedett.

A tűz- és szállitmány-biztosítási ágakban a díj és illeték bevétel 26.059.779 korona 92 fillér volt, miből 11.054.256 korona 32 fillér viszonzbiztosításra fordított úgy, hogy a tisztadíjbevétel 15.005.523 korona 60 fillérre rugott, mely összegből 12.079.205 korona 16 fillér mint díjtartalék minden tehertől menten a jövő évre vitetett át. A jövő években esedékessé váló díjkötelezvények összege 68 millió 189.768 korona 38 fillért tesznek ki.

Károkért a társaság 1897-ben 24.466.461 korona 76 fillért folyósított. Ehhez hozzáadva az előbbi években teljesített kárfizetéseket, a társaság alapítása óta károk fejében 606 millió 962.236 korona 46 fillérnyi igen tekintélyes összeget fizetett ki. Ebből a kártérítési

összegeből hazánkra 113.406.607 korona 41 fillér esik, mely összeget a társaság 170.141 káresetben fizetett ki.

A nyereség tartalékok közül, melyek összesen 14.769.224 korona 48 fillérre rugnak, különösen kiemelendők: az alapszabályszerinti nyereségtartalék, mely 5.250.000 koronát tesz ki, az értékpapírok árfolyam ingadozására alakított tartalék, mely az 1.560.000 kor. külön tartalék, ugy szintén az évi nyereségből kihatósított 44.315 korona 4 fillérrel 9.359.224 korona 48 fillérre emeltetett fel, úgy, hogy az most az 1897. évi december 31-én meglévő értékpapírok értékének éppen 10 százalékanak felel meg, továbbá felemlítendő még a 160.000 koronára rugó kétes követelések tartaléka. — Ezeken kívül fennáll még egy 400.000 koronát tévő külön alap, melynek az a rendeltetése, hogy az életbiztosítási osztályban a kamatláb esetleges csökkenését kiegyenlítsse.

A társaság összes tartalékjai és alapjai, melyek első rangú értékekben vannak elhelyezve az ideai átutalások folytán 132.348.020 korona 60 fillérről 143.645.142 korona 28 fillérre emelkedtek, melyek következőképen vannak elhelyezve:

1. Ingatlanok és jelzálog követelések	23.510,126 kor. 14 fillér.
2. Életbiztosítási kötvényekre adott kölcsönök	12.499,795 „ 64 „
3. Letéteményezett értékpapírokra adott kölcsönök	568,842 „ 06 „
4. Értékpapírok	94,373,963 „ 44 „
5. Tárca váltók	811,139 kor. 70 fillér.
6. A részvényesek biztosított adóslevelei	7.350,000 „ — „
7. Bankoknál levő rendelkezésre álló követelések	4.165,607 „ 26 „
8. Készpénz és az intézet követelése, a hitelezők követeléseinek levonásával	365.668 „ 04 „
	<hr/> 143.645.142 kor. 28 fillér.

Ezen értékekből több mint 36 millió korona magyar értékre esik.

TARTALOM-JEGYZÉK: Schlauch. Csánki Bénéjamin. — Közérkölcseink s a lekipásztor hivatása. Szunyogh Szaboles. — Közéletünk: Erdélyi dolgok. Egy kálvinista matematikus. — A n.-károlyi ev. reform. egyházmegye közgyűlése. Szigethy Gyula. — A tiszántúli ev. réf. egyházkerület tavaszi közgyűlése. — s — a. — Egy kis helyreigazítás. Eröss Lajos. — Különfélek. — Közigazdaság.

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA.**

Szerkesztő-társak: **Eröss Lajos** és **Bartha Béla dr.**

Pályásat tanári állásra.

A *máramaros-szigeti* államilag segélyezett ev. ref. főgymnásiumban megüresedett *német nyelv bölcsészeti* rendes tanszékre pályázat hirdettetik. A tanszék betöltésének joga a nagyméltóságú m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter urat illeti.

A tanszék díjazása évi 1200 frt törzsfizetés, 200 frt lakbér és a megfelelő 100 frtos ötöd-éves korpótlék; a törzsfizetés idővel egészen 1600 frt-ig emelkedhetik.

A kinevezendő tanár köteles szaktárgyaiból, esetleg az ezzel rokon tantárgyakból hetenkint 20—21 órát tanítani.

Pályázhatnak tanári képesítéssel bíró ev. ref. vallású egyének. A pályázati kérvények anyakönyvi kivonattal, a képesítést, eddigi tanári, esetleg irodalmi működést, valamint a katonai szolgálat teljesítését igazoló eredeti okmányokkal és a megfelelő életrajzi adatokkal felszerelve, szabályszerűen felbélyegezve és a nagyméltóságú vallás- és közoktatási miniszteriumhoz címezve, *folyó évi június hó 15-ik napjáig* alulírottához küldendők be.

A kinevezendő tanár jogosított és kötelezett tagja az országos tanári nyugdíjintézetnek.

Azon esetre, ha nem okleveles tanár nevezetnének ki, úgy ez mint segédtanár 800 frt évi fizetés és 150 frt lakbérrel alkalmaztatik.

M.-Szigeten, 1898. évi április hó 23-án.

Héder János,

lyceumi h. felügyelő gondnok.

Pályázat.

A *kisuj-szállási* államilag segélyezett ev. ref. *főgymnásium* igazgató tanácsa a következő rendes tanszékekre hirdet pályázatot:

1. *Történet—latin.*

2. *Német—magyar, vagy német—latin.*

Az első tanszékekre csak ev. ref. vallású, a másodikra általában protestáns vallású okleveles tanárok vagy tanárjelöltek pályázhatnak. A megválasztottak az országos tanári nyugdíjintézetnek kötelesek tagjai lesznek.

A rendes tanár törzsfizetése: 1200 frt és 200 frt lakpénz, az egyházi pénztárból, havi előleges részletekben. Részesül öt ízben 100—100 frt ötödéves korpótlékban is. A rendes tanár törzsfizetése fokozatosan 1600 frtig emelkedhetik.

Oklevéllel nem bíró tanárjelölt helyettes tanárul alkalmaztatik, 800 frt évi fizetéssel, szintén havi részletekben, előlegesen kiszolgáltatva.

Az első tanszékekre pályázók az igazgató tanácshoz, a második tanszékekre pályázók — miután annak betöltése a nm. vallás- és közokt. miniszter úr kinevezése alá esik — az oda intézett és kellőleg felszerelt kérvényeket *f. évi június hó 1-ső napjáig* alulírt elnöknel nyújtásák be.

A megválasztott és kinevezett okleveles tanár egy évi sikeres működés után fog állandósíttatni; hivatalát *f. évi szeptember 1-ső napján* tartozik elfoglalni.

Kelt Kisujszálláson, 1898. május 5.

Gulyás Lajos,

ev. ref. lelkész, igazgató t. elnök.

Pályásat tanári állomásra.

A *szatmárnémeti* államilag segélyezett ev. reform. főgymnázium fentartó-testülete pályázatot hirdet egy *magyar—latin nyelvi rendes tanári állomásra.*

Csak ev. ref. vallású egyének pályázatai jönnek tekintetbe.

Javadalmazás: 1200 frt évi törzsfizetés és 240 frt lakbér, évnegyedenként előre fizetve a a főgymnázium pénztárából. — A törzsfizetés a fizetési osztályok szerint 1400, illetőleg 1600 frtig emelkedhetik. Ötödéves korpótlék: 100—100 frt öt ízben.

Pályázók felhivatnak, hogy a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter úrhoz intézett folyamodványaikat keresztlevelükkel, végzett tanulmányaikról, képesítésükről, eddigi szolgálatukról, egészségi állapotukról és hadkötelezettségükről szóló bizonyítványaikkal együtt a főgymn. igazgatótanácsának alulírott elnöke címére (Szatmárra) *f. évi május hó 30-ig* küldjék be; megjegyeztetvén, hogy a hiányosan felszerelt, vagy a pályázat határnapja után érkezendő kérvények nem fognak figyelembe vétetni.

Ezen állomásnak a fentartó-testület ajánlata alapján leendő betöltése a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter úr jogkörébe tartozik.

A kinevezett tanár — ki az Országos tanári nyugdíjintézetnek jogos és kötelezett tagja lesz — állását *f. évi szeptember hó 1-én* a szokott székfoglaló értekezéssel tartozik elfoglalni.

Kelt Szatmáron, 1898. évi május hó 8-án,

Dr. Farkas Antal

az ev. ref. főgymnázium igazgató-tanácsának elnöke.

Aranyozó üzlet.

Van szerencsém tudomására hozni Debreczen és vidékének, hogy

aranyozó üzletemet

május 1 től Morgó utcza lakásom-ról áthelyezem

főtér, Teleky-utcza 2135. sz. ház

alatt levő üzlethelyiségbe

s kérem a nagyérdemü közönség becses pártfogását.

Tisztelettel

Dömsödy Lajos

aranyozó-mester.

Aranyozó üzlet.

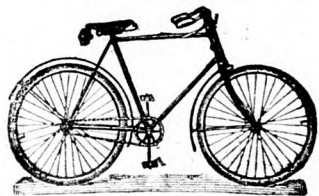

Ajánlj

a me

A

Dürkopp —

tulszárnyalhatatlanok

„Diana“

kerékpárjai

szilárdság, csin és könnyü
járás tekintetében!

Az 1898. évi minták

sok kiváló új javítással díszeskedhetnek.

Képviselő:

Deutsch Ede

Debreczenben,

Piacz-utca Dr. Tihanyi-ház.

Fióküzlet: Karcagon.

FÉRFI SZABÓ ÜZLET.

Nagyválaszték

bel- és külföldi SZÖVETEK BEN.

MAUK JÓZSEF

Főtér, Stenczinger-ház, a „Bika“
szállodával szemben.

Ajánlja dusan felszerelt üzletét a
legújabb angol és francia szabás
szerinti öltönyök elkészítését, to-
vábbá készít vasuti egyenruhát, papi
reverendát, palástot, zsinati kabá-
tot és főveget

szolid árak pontos kiszolgálás mellett.

Michelstädter S. E. és H.

mind az 5 világrészben elősmert, izléses és szolid gyártmányért számos világ- és ipar-
kiállításon kitüntetett elsőrangú

LEITOMISCHL.

czipőgyára

BÉCS.

WLASCHIM.

Ajánlja a n. é. közönségnek dusan berendezett

debreczeni czipő gyári raktárát

a mely szép és jó árukkal mindenkor verseny nélkül áll.

Alku nincs. Kizárólag csak saját gyártmány. Tulkövetelés kizárva,
a mennyiben minden czipő talpán a szabott gyári ár be van vésve.

Biczikly sport czipők czégünk kizárólagos szabadalma, egyenesen e czélra készített,
különlegesség. Kerékpározóknak nélkülözhetetlen. Könnyü, kényelmes és jó.

Michelstädter S. E. és H.

czipő gyári raktára Debreczen, főpiacz, a „Hungária“-val szemben.

☞ A legrégebb és legnagyobb festék-üzlet! ☜

GANOESZKY LAJOS

a „Kék macská“-hoz Kossut-utca elején,
ajánl:

saját készítésű lenolaj-kenezében tört festékeket,
kocsi-, butor-, vas-, fa-, bőr-, színes kalap és
padló-lakeket.

Brunolint fénnyezett és fénytelen butorhoz.

PARKET-FÉNYMÁZ

sárgás és tiszta fehér színekben.

Puha és kemény padló-viaszt,

„RAPIDOL“

legújabb padló fényolajat.

Dr. Heidtberg Tivadar-féle gyártmányok fő-
raktára, u. m.:

Carbolineum, fedéllemez, elszigetelő lemez,
carbolor, naftalin, carbolsav.

továbbá a legbiztosabb hatású „OLIN“ poloska-
irtó szert,

Mindennemű ECSET-ÁRUT.

Mauthner-féle

kerti, vetemény, virág és gazdasági magvakat.

Szőlőtulajdonosok részére

raffia-háncsot és kékkövet.

Fűszer-árakat

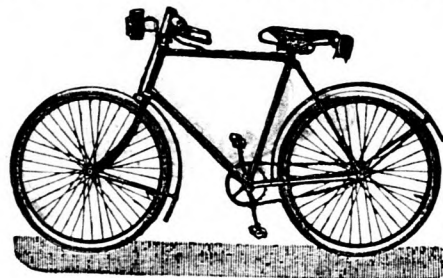
a legjutányosabb árakban, pontos kiszolgálás mellett.

Hol lehet a legjobb kerékpárokat és varró-
gépeket venni?

Lengyel Józsefnél

az első magyar varrógép és kerékpárgyár
részvénytársaság vezérképviselőjénél

Debrecenben, Kossuth-(Czegléd)-utca 2155. sz., Rothschnek-ház.

☞ A kerékpárok ☜

kitünő angol acélból, a legpontosabban, valódi művészi tökéletességgel vannak előállítva. Varró- és
hímző-gépeink szintén kiváló anyagból, nagy tökélyvel készülnek, zajtalanul
működnek s a legkiválóbb külföldi termékeket felülmulják.

==== Heti vagy havi részletfizetésre is kaphatók. ====

Teljes jótállás mellett.

☛ Műhímzésben és varrásban ingyen oktatás. ☛

Készpénzfizetésnél nagy árengedmény. Levélbeli meg-
keresésekre azonnal válaszolunk.

Árjegyzéket kívánatra ingyen és bérmentve küldünk.